

Kosiek, Zdzisław

"Dzieje piśmiennictwa leśnego w Polsce do roku 1939", Antoni Żabko-Potopowicz, [w:] "Studia i materiały z dziejów nauki polskiej", seria B: "Historia nauk biologicznych i medycznych", zeszyt 3, Warszawa 1960 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 6/2, 326-328

1961

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

przejrzystość i jasność sformułowań świadczą o walorach tej pracy są udziałem także i dalszych rozpraw tomu.

Technika nadajników radiowych ujęta została przez W. M. Rodionowa w dwa zasadnicze działy: technikę okresu przed wprowadzeniem lamp elektronowych, obejmująca stosowanie nadajników iskrowych, łukowych i maszyn elektrycznych wysokiej częstotliwości oraz technikę okresu lampowego. Tu po naszkicowaniu rozwoju lampy elektronowej jako generatora drgań omówione zostały podstawowe schematy generatorów lampowych oraz układy stabilizacji i modulacji drgań. W wywodach tych autor bazuje na nadajnikach radiowych stosowanych w radiofonii. Niestety, ograniczone ramy objętościowe rozprawy nie pozwoliły na omówienie nadajników wysokiej częstotliwości (radar, telewizja) i aparatów półprzewodnikowych.

Ewolucja konstrukcji anten — praca I. A. Dombrowskiego — omawia proces rozwoju anten począwszy od pierwszych anten nadawczych dla fal długich, do anten krótkofalowych. Przedstawione zostały zmiany tak w konstrukcji mechanicznej, jak i w schemacie elektrycznym anten, w ścisłym nawiązaniu do zmian w konstrukcji generatorów.

Te trzy rozprawy techniczno-konstrukcyjne uzupełnione są pracą K. M. Kosikowa, dzięki której uzyskują podbudowę od strony rozwoju nauki o rozprzestrzenianiu się fal radiowych. Praca omawia rozchodzenie się fal radiowych nad powierzchnią Ziemi, badania nad falami radiowymi w jono- i troposferze.

W zakończeniu umieszczono rozprawę poświęconą rozwojowi radiofonii w ZSRR począwszy od roli, jaką spełniła łączność radiowa w okresie rewolucji, a kończąc na usamodzielnieniu radia w dobie obecnej. Dokonano tu próby przedstawienia politycznego i społecznego oddziaływania postępu techniki radiowej.

Publikacja przeznaczona jest w zasadzie dla czytelników z ogólnym wykształceniem technicznym lub fizycznym. Zrozumienie jej w całości wymaga znajomości podstaw radiotechniki oraz umiejętności czytania schematów obwodów elektrycznych, podanych zresztą w bardzo przejrzysty sposób. Autorzy nie wprowadzają natomiast aparatu matematycznego i wyjaśniają wszystkie problemy drogą opisową.

Prace są bogato udokumentowane, oparte o studia archiwalne i badania patentów. O staranności i dokładności opracowania świadczy zresztą bibliografia źródłowa licząca w sumie dla pięciu części 1599 pozycji, w tym tylko dla rozwoju nauki o rozchodzeniu się fal — 450 pozycji.

Stanisław Furman

Studia i materiały z dziejów nauki polskiej, seria B: *Historia nauk biologicznych i medycznych*, zeszyt 3. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1960, s. 275¹.

Antoni Żabko-Potopowicz, *Dzieje piśmiennictwa leśnego w Polsce do roku 1939*, s. 3—140.

Istnieją dziedziny szeroko pojętego gospodarstwa wiejskiego, które ze względu na pewną charakteryzującą się odrębność tak rzeczowej, jak i formalnej natury, usamodzielniały się w dość szerokim stopniu. Najwcześniej, bo już z upływem XIX stulecia, samodzielność taką uzyskiwały leśnictwo i weterynaria. Rozwój literatury z zakresu tych dyscyplin, a w pewnych przypadkach również rozwój badań naukowych wyprzedzały częściowo właściwe rolnictwo (uprawę roli i roślin oraz hodowlę zwierząt). W związku z tym zupełnie odmiennie kształtowało się w leśnictwie i weterynarii zainteresowanie przeszłością tych dziedzin wiedzy. Tak też próby fragmen-

¹ Ten zeszyt seryjnego wydawnictwa Komitetu Historii Nauki PAN obejmuje dwie prace, z których drukujemy dwie odrębne recenzje (przyp. red.).

tarycznych opracowań, których przedmiotem były dzieje techniki i nauki leśnictwa, posiadają już pewną tradycję i w naszym piśmiennictwie. Podejmowane już były w XIX w., a w wieku XX prowadzono je często na marginesie prac z zakresu leśnictwa.

Nie dotyczyło to jednak badań nad przeszłością piśmiennictwa leśnego. W tej sytuacji podjęta przez prof. Żabko-Potopowicza próba opracowania całości dziejów polskiego piśmiennictwa leśnego stanowiła zadanie trudne, wymagające — szczególnie w odniesieniu do czasów dawniejszych — przeprowadzenia żmudnych poszukiwań.

Całość pracy podzielona została na dwie części. W pierwszej omówiono piśmiennictwo leśne w okresie do lat 60 XIX wieku.

Literatura z zakresu gospodarstwa wiejskiego wieków XVI—XVIII — poza nielicznymi dziełami — nie jest do chwili obecnej opracowana. Opierając się w części na przedrukach dokonanych w XIX i XX w. dał autor zarys śladów zainteresowania leśnictwem w piśmiennictwie Polski przedrozbiorowej. Wartość tej części pracy podnosi uwzględnienie w szerokim zakresie również opracowań ogólnohistorycznych oraz dawnych map.

Na tle stosunków leśnych w Księstwie Warszawskim i Królestwie Polskim przedstawia autor zarys dziejów „Sylwana” warszawskiego z lat 1820—1858 i omawia ważną rolę, jaką czasopismo to odegrało w ukształtowaniu kultury leśnej i nauk leśnych w pierwszej połowie XIX w. Kolejno zajmuje się publikacjami z zakresu leśnictwa ogłoszonymi w Galicji, gdzie w tym okresie rolę organu, na którego łamach mogli wypowiadać się leśnicy, spełniały ukazujące się w latach 1845—1867 *Rozprawy Galicyjskiego Towarzystwa Gospodarskiego* i wydawane w latach 1853—1855 *Rozprawy Sekcji Leśnej Towarzystwa*.

Część druga pracy poświęcona jest piśmiennictwu leśnemu od lat 60 XIX w. do 1939 r. Przy opracowaniu okresu do roku 1918 utrzymał autor zastosowany poprzednio podział według zaborów.

Wynikiem rozwoju gospodarki kapitalistycznej i zwiększania się zapotrzebowania na drewno była konieczność wprowadzenia racjonalnej gospodarki leśnej. Niestety, warunki polityczne nie stwarzały odpowiednich możliwości kształcenia kadr fachowych, a więc i należytego rozwoju literatury przedmiotu. Dotyczy to szczególnie Królestwa Polskiego, gdzie obserwuje się w tym okresie pewien upadek piśmiennictwa leśnego. W przeciwieństwie do zaboru rosyjskiego warunki istniejące w Galicji sprzyjały po 1860 r. rozwojowi leśnictwa. Powstanie Kursów Leśnych przekształconych w Szkołę Gospodarstwa Lasowego oraz możność wydawania czasopisma „Sylwan” (od 1883 r.), które nieprzerwanie do dni dzisiejszych jest czołowym organem leśnictwa polskiego, pozwoliło na skupienie grona wybitnych praktyków i naukowców, których dorobek piśmienniczy jest trwałym wkładem polskim do nauki światowej. W Galicji pracowali na polu leśnictwa i ogłaszali swoje prace m. in. H. Strzelecki, E. Hołowkiewicz, W. Tyniecki, K. Acht, S. Sokołowski. W zaborze pruskim ukazują się w latach 1876 i 1877 „Przegląd Leśniczy” przekształcony następnie w kwartalny dodatek do „Ziemiannina”. Tam ogłaszają swoje prace J. Riveli i F. Skoraczewski.

W okresie międzywojennym, dzięki powstaniu wydziałów leśnych w Wyższej Szkole Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie i Uniwersytecie Poznańskim oraz istnieniu katedr leśnych na Wydziale Rolniczo-lasowym Politechniki Lwowskiej i Katedry Leśnictwa na Wydziale Rolniczym Uniwersytetu Jagiellońskiego, stworzone zostały szczególnie sprzyjające warunki do podejmowania badań z zakresu leśnictwa i publikowania wyników tych badań. Minął już okres, kiedy duża część autorów zajmujących się zagadnieniami leśnictwa wywodziła się z grona praktyków.

Rozwój literatury leśnej w tym okresie jest wynikiem działalności pracowników nauki związanych z wyższymi uczelniami i Instytutem Badawczym Lasów Państwowych. Wiele miejsca zajmuje w pracy omówienie dorobku wybitnych przedstawicieli nauk leśnych: W. Jedlińskiego, J. Grochowskiego, W. Niedziałkowskiego, J. Miklaszewskiego i M. Sokołowskiego związanych z uczelnią warszawską, mniej szczegółowo natomiast przedstawiona jest działalność ośrodka poznańskiego, lwowskiego i krakowskiego.

Zgodnie z zainteresowaniami autora szczególnie dokładnie opracowane jest zagadnienie badań nad historią lasów i gospodarki leśnej. Niezależnie od specjalnego rozdziału poświęconego piśmiennictwu z tego zakresu temat ten jest uwzględniony szeroko i w innych częściach pracy.

Bardzo jasno została podkreślona rola, jaką w wieku XIX i początku XX w. kolejno odegrała literatura leśna zaboru rosyjskiego i następnie austriackiego; a w okresie niepodległości — ośrodek naukowy warszawski i w części poznański.

Do artykułu załączony jest obszerny 1245 pozycji liczący, spis dzieł określony przez autora nazwą *Literatura*. To cenne zestawienie zostało podzielone na cztery części; ocena jego kompletności — ze względu na zastosowaną selekcję — jest w tych krótkich uwagach niemożliwa. Należy jednak podkreślić, że uwzględnienie w dużej mierze zawartości czasopism leśnych i rolniczych stawia zestawienie w rzędzie wartościowych spisów bibliograficznych. Pewne zastrzeżenia budzi niekompletność części opisów, lecz nie pomniejsza to wartości zestawienia.

Praca daje w ogólnym zarysie obraz naszego piśmiennictwa leśnego, uwzględnia w szerokim zakresie literaturę historyczną oraz zawartość czasopisma. W pewnym stopniu stanowić ona może wzór tego typu opracowań.

Zdzisław Kosiek

Apolonia Głowacka, *Włodzimierz Adolf Wolniewicz, pionier postępu rolniczego w Wielkim Księstwie Poznańskim*, s. 141—273¹.

Naukowe rolnictwo w Polsce poprzedziło w XIX w. przełamywanie konserwatywności w teorii i praktyce ziemiańskiej przez wybitne, duchem postępu owiane jednostki. Ruch ten zrodził się w kołach światlejszej szlachty, która w warunkach politycznej niewoli miała ambicje dalszego przewodzenia narodowi w walce czy pracy pokojowej. W pierwszej połowie XIX w. zjawisko to zaznaczyło się w Kongresówce i w Poznaniu, Galicja bowiem w okowach systemu Metternicha dziesiątkami lat czekała na uwzględnienie najoczywistszych i najumiarkowanej wyrażanych postulatów. Niestety, sam proces unowocześniania polskiej produkcji rolnej w teorii i praktyce jest dotąd prawie zupełnie nieznanymi i tylko ogólnikowo wiązany z kilkoma postaciami, jak gen. Chłapowski, Gutakowski, Garbiński. Wymaga więc on jeszcze wielu badań szczegółowych.

Trzeba stwierdzić, że praca dr Apolonii Głowackiej wypełnia w dużym stopniu tę lukę odnośnie Wielkiego Księstwa Poznańskiego. Wpłynęła na to postać bohatera — Włodzimierza Wolniewicza — prezesa Centralnego Towarzystwa Gospodarskiego, redaktora czołowego periodyku rolniczego *Wielkopolski „Ziemianina”*, uczestnika powstań 1830 i 1863 r., ziemianina-demokraty, wszechstronnego publicysty i działacza społecznego, który swą działalnością wypełnia na omawianym odcinku lata 1830—1884. Od współczesnych sobie odbijał Wolniewicz gruntowniejszym przy-

¹ Por. przypis przy tytule poprzedniej recenzji (przypared.).